

וַיִּחַזַק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה

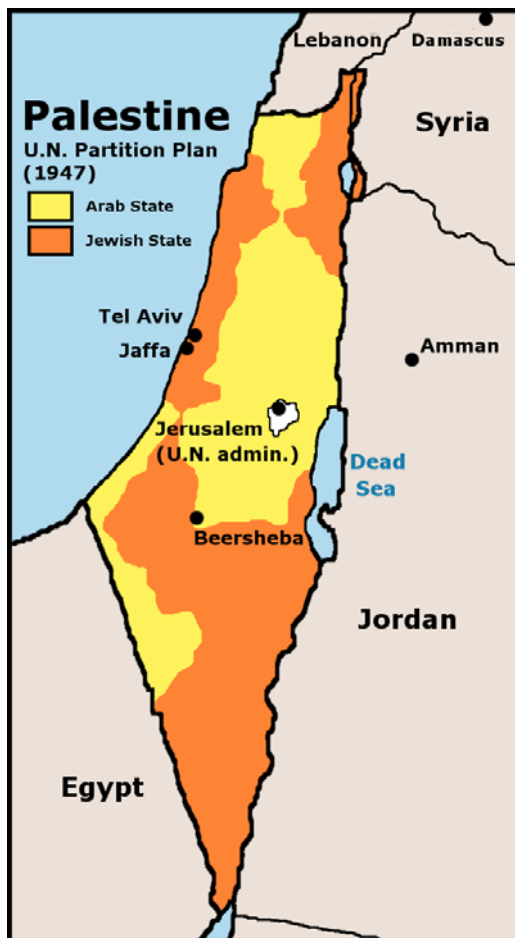
1. שמות רבה פרשה יג ד"ה ג ד"א כי

ד"א כי אני הכבדתי את לבו, א"ר יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה, שנאמר כי אני הכבדתי את לבו

א"ל ר"ש בן לקיש יסתם פיהם של מינים אלא (משלי ג: לג) אם ללצים הוא יליץ שהקב"ה מתרה בו באדם פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא, אף כך פרעה הרשע כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים ולא השגיח על דבריו אמר לו הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו

Another explanation: *For I have hardened his heart* (10:1). R. Yohanan said: "Does this not provide heretics with ground for arguing that he had no means of repenting, since it says: for I have hardened his heart?"

To which R. Simeon b. Lakish replied: "Let the mouths of the heretics be stopped up. If it concerns the scorners, He scorns them (Prov. 3:34). When God warns a man once, twice, and even a third time, and he still does not repent, then God closes his heart against repentance so that He should exact vengeance from him for his sins. Thus it was with the wicked Pharaoh. Since God sent five times to him and he took no notice, God then said: 'You have stiffened your neck and hardened your heart; well, I will add to your uncleanness.'" Hence: *For I have hardened his heart*.

2. רבי יוסף אלבו, ספר העיקרים,

מאמר רביעי פרק כה

ועל זה הדרך יתפרש מה שנמצא בכתוב שהשם יתברך מחזק לב הרשעים או מקשה ערפם ומונע מהם דרכי התשובה, וזה שהרשע בבא עליו המכה הוא מתחסד ושב אל השם מיראת עונש המוטל עליו, כמו שאמר פרעה חטאתי הפעם ה' הצדיק וגו', ובעבור שזה הפעל דומה לאונס ואינו בחירי, הנה השם יתברך מחזק את לבו כשנותן לו צד או צדדין לתלות בהן המכה ולומר שבאה במקרה ולא על צד ההשגחה האלהית, וזה כדי שיסור מלבו המורד שקנה מחמת המכה וישאר על טבעו ובחירתו מבלי מכריח, ואז יבחן אם היתה תשובתו בחירית, ומאשר בחירת פרעה כשסר מעליו עול המכה היתה לרע, אמר השם יתברך אני הכבדתי את לבו, כלומר כשהסירותי מלבו המורד שקנה מחמת המכה, וישאר על טבעו ובחירתו, והוא לרוע בחירתו בקש עלות ותואנות לתלות בהן ענין המכות ולומר שהיו במקרה.

3. רבי שמואל דוד לוצאטו, פירוש על שמות ז:

ואפשר לפרש כדעת רמב"ם שלא היה בזה עונש אלהי ונס ממש, אלא כי פרעה עצמו הקשה את לבו, אלא שכל המעשים ייחסו אל האל בצד מה, כי הוא הסיבה הראשונה.

ואני מוסיף כי המעשים המיוחסים בספרי הקודש אל האל הם המעשים הזרים שסיבתם בלתי מובנת לנו, וכן כאן קשי ערפו של פרעה אחרי ראותו כמה אותות ומופתים הוא דבר זר ומתמיה, על כן יוחס אל האל.